

De Tuin van Sjef

Nieuwsbrief nr. 3, januari 2008

Volwassen bittervoorns

Het wordt nu toch wel zo langzamerhand weer eens tijd voor een nieuwsbrief! Dat kreeg ik afgelopen maanden van verscheidene vrienden en kennissen te horen. Dat vond ik zelf ook. Aangezien ik niet zo'n vlotte schrijver ben en bovendien druk was met vele andere zaken en vaak van huis, moest ik me er min of meer toe dwingen pen en papier ter hand te nemen. Maar ja, als je eenmaal bezig bent, komen de gedachten, feiten, plannen en herinneringen als het ware vanzelf bovendrijven.

't Ouwe Land

Zo moest ik ineens denken aan de jaren vijftig, het zal 1955 geweest zijn – ik was toen 10 jaar – dat ik met mijn moeder door een van de chiquere wijken van Arnhem liep en haar vroeg waarom die tuinen allemaal zo netjes waren. 'Dat hoort nu eenmaal zo', was haar antwoord. 'Maar waar...?' Ik kreeg niet de gelegenheid om deze tweede vraag af te maken. 'O, dacht ik het niet, dáár heb je meneer Waarom weer!', zei ze voor de zoveelste keer geïrriteerd en moedeloos, want die bijnaam had ik me sedert enige jaren verworven.

Daarmee was voor haar kennelijk de kous af, maar voor mij totaal niet. In die tijd vond je nogal wat plekken in Arnhem waar de sporen van W.O. II nog duidelijk zichtbaar waren. Stukken grond, soms minstens zo groot als een voetbalveld, met veel puin, vlierstruiken, vierkante meters brandnetels, zevenblad en vele andere planten die zich in zo'n ruderaal biotoop thuis voelden, zo ook de kinderen uit de buurt. Dit waren onze spellocaties, er werd verstoppertje gespeeld en er werden hutten gebouwd,

fikkies gestookt en andere minder fraaie en beter niet nader te omschrijven spelletjes gebezigd tijdens welke de komst van de wijkagent in de gaten gehouden diende te worden, middels een van ons die hiervoor op wacht werd gezet. Er ging weleens iets mis in onze regie, zodoende hebben we het interieur van het politiebureau, destijds gevestigd aan de Bovenbeekstraat, enige malen onvrijwillig mogen bewonderen. Tussen de Bloemstraat, de Steenstraat en de Tuinstraat bevond zich zo'n terrein, wij noemden dat 't Ouwe Land (sinds eind jaren vijftig deel uitmakend van de Van Muijwijkstraat).

Dakleer

Dat was voor mij een waar ‘Dorado’, wat je daar allemaal onder de losliggende bakstenen, illegaal gedumpte oude deuren, matrassen en andere afgedankte huisraad kon vinden... in één woord: fantastisch! Natuurlijk de gebruikelijke diertjes als wormen, slakken, pissebedden, spinnen en insecten, maar ook muizen, spitsmuizen en zelfs hazelwormen, zomaar midden in de stad! Een wereld ging voor me open! De bakkerij van een aan de Steenstraat gevestigde bakkerszaak grensde aan ‘t Ouwe Land. Tegen de buitenmuur van het deel waar zich de oven bevond en het dus lekker warm was, lag een enorme bult stukken dakleer (rubberoïd), waartussen een ware kolonie huiskrekels leefde. Die maakten ‘s zomers zo’n herrie dat je elkaar binnen drie meter afstand hiervan nauwelijks kon verstaan. Ik was altijd vergezeld van een of meer lege jampotjes met gaatjes in de deksels om daarin mijn vondsten te stoppen. Met tamelijk veel moeite kreeg ik een stuk of tien exemplaren van deze watervlugge diertjes te pakken waarmee ik enthousiast huiswaarts toog. De volgende dag bleek het potje te zijn omgevallen en de gaatjes te groot, want de krekels waren ontsnapt... Maandenlang hebben de bewoners van ons huizenblok, bestaande uit zeven gezinnen, kunnen genieten van nachtelijk muzikaal onthaal in de vorm van krekelsesjirp. Om niet voor de zoveelste keer reprimandes in ontvangst te moeten nemen, was ik zo wijs tegen niemand te vertellen hoe dat nou kwam, want dat zou onvermijdelijk sancties tot gevolg hebben gehad. Tussen dit dakleer leefde ook nog een andere opmerkelijke diersoort: de roodwitte celspin (*Dysdera crocota*), een middelgrote, tot anderhalve centimeter langwerpige spin met een lichtbeige satijn glanzend achterlijf, een donkerroodbruin kopborststuk plus poten en enorme gifkaken waarmee hij voornamelijk pissebedden vangt. Omdat er in die tijd nauwelijks of geen min of meer populaire literatuur over spinnen bestond, doopte ik ze tot “bloedkopspinnen”. Ter demonstratie liet ik ze een week lang hongeren en nodigde daarna mijn vriendjes en buurjongens uit om te laten zien hoe ze die pissebedden overrompelden. Dit gebeurde bij kaarslicht, ’s avonds als het donker was, aangezien *Dysdera*’s nachtdieren zijn. Een imposant evenement, waar ik veel succes mee oogste.

Hondenproject

Een van mijn favoriete en voor mijn buurtgenoten meest bizarre projecten betrof het bestuderen van een dode herdershond, een joekel van een beest, die daar opeens lag in een hoek van ‘t Ouwe Land, precies naast de brandnetels. Het was aan het begin van de zomervakantie, ik was bijna twaalf en beschikte al over diverse boekjes met kevers en vlinders en het prepareren ervan. ‘Hij leeft nog een beetje’, zei het kleine buurmeisje naast me toen we hem via onze reukorganen gewaar werden. ‘Nee’, zei ik, haar d’r illusie ontnemend. ‘Dat komt door de maden, er zitten er wel een paar duizend in.’ In die dagen bekommerde zich niemand om loslopende honden of wie hun eigenaar was. Zogenaamde sullige, maar in wezen zeer alerte honden wisten precies waar, wanneer en hoe ze hun dagelijkse kostje bij elkaar konden scharrelen. Misschien was zijn baas wel verhuisd of overleden. Zo’n hond was dit ook geweest, waarschijnlijk was hij een natuurlijke dood gestorven, want hij liep mank en was flink grijs om zijn snuit. Iedereen kende hem in de buurt, de een noemde hem “Hektor” de ander “Fikkie”. Dat maakte niets uit, als er maar wat te vreten viel. Wanneer je hem iets lekkers gaf liep hij een tijdje achter je aan voor nog meer en als het gewenste op zich liet wachten, was hij plotseling weer verdwenen. Een echte straathond dus. Ik wilde de schedel dolgraag hebben voor mijn inmiddels gestaag groeiende naturaliëncollectie, maar dan moest ik wel een poosje wachten, want de stank was niet te harden... Na een paar dagen was dit een stuk minder en met behulp van een eind touw en wat planken heb ik het kadaver op zijn andere zij geleegd, een heikel karwei dat zeker anderhalf uur in beslag nam. Een paar kinderen die me tijdens deze bezigheid op veilige afstand gade sloegen, leverden alras commentaar: ‘Viezerik, vetzak’, hoorde ik ze roepen. Maar omdat ze vanwege de onfrisse geur toch niet dichtbij durfden te komen, kon ik ongestoord verder klussen. Toen het me gelukt was het kring om te draaien, kwam ik ogen te kort. Zoveel kevers had ik nog nooit bij elkaar gezien! De twee potjes bleken niet toereikend om al dat moois in onder te brengen, doodgravers en andere aaskevers, kortschildkevers in alle maten en kleuren en bovendien nog enkele spiegelkevers, wat een buit! De meeste had ik nog niet in mijn verzame-

ling en ook nooit eerder gezien! Gauw naar huis om nog een potje te halen... ‘Gadverdamme, dur he’j dat vieze jong! Zit ie zomaar in die dooie hond te knaaien’, werd er geroepen toen ik hijgend en met een rood hoofd van opwinding onze straat in kwam rennen. ‘Je zult maar zo’n blaag hebben’, zei de ene buurvrouw hoofdschuddend. ‘Ja daar is Dutje [koosnaam voor mijn moeder van familie en andere intimi] wel mee gezegend’, vulde de andere aan. Dus ik begreep dat de hele buurt al op de hoogte was van mijn vorderingen in het hondenproject, inclusief mijn moeder.... ‘Is het weer zover?’, gevolgd door: ‘Daar kijkt de hele buurt mij op aan. Jij gaat direct vijf maal je handen wassen met chloor en dan goed met zeep!’ ‘Maar ik heb hem niet aangeraakt’, probeerde ik tegen te werpen. Want die kevers ving ik met een theelepeltje en theezeefje (het enige dat we thuis hadden), die ik later ‘netjes’ weer in de bestekla teruglegde... Dutje heeft dit gelukkig nooit geweten. Ik liet mijn vreugde echter niet bederven en ben de erop volgende weken regelmatig naar het karkas wezen kijken, waarbij ik wel steeds oplette of de andere kinderen mij niet zagen. Het omdraaien ging steeds makkelijker, maar de aantallen kevers liepen drastisch terug. De schedel die na een maand vrijwel niet meer stonk, heeft daarna nog een paar weken in een oude emmer met water gestaan om de laatste resten huid er af te weken, goed verstoppt tussen de brandnetels, want je wist maar nooit! Hij prijkt nu nog steeds op een schapje tussen een aantal andere schedels in onze huiskamer.

Natuur in de stad

Waar heb je dat nu nog, van die terreinen midden in de stad die jarenlang braak liggen, waar kinderen kunnen spelen, hun fantasie de vrije loop latend en waar bovendien vele soorten planten en dieren zich vrij kunnen vestigen? Elke opgevallene plek moet immers zo snel mogelijk volgebouwd worden, op z'n minst wordt het een parkeerplaats met, als er al iets van "groen" toegevoegd wordt, dit in de meeste gevallen bestaat uit exoten: uitheems struikgewas, soorten die zo min mogelijk snoei- en ander onderhoudswerk vergen, maar hetgeen niets met onze inheemse fauna en flora te maken heeft, because time is money! Laat ik echter niet te somber zijn en te veel generaliseren, want vanuit onze samenleving borrelen reeds decennialang steeds meer geluiden op die er op wijzen dat "meer natuur in en bij de stad" door een immer groter wordende groep zeer gewaardeerd wordt. Voorbeelden zijn er tegenwoordig te kust en te keur, om er enkele van het eerste uur te noemen: het Thijssepark in Amstelveen en in diezelfde gemeente ook "natuurlijke" plantsoenen en groenstroken. Groenstroken in Zwolle, Heerenveen en Ede en in hun kielzog vele andere Nederlandse gemeenten. Over natuurlijk tuinieren heb ik in mijn boekenkast inmiddels een halve plank volstaan, de andere helft bevat literatuur over aanleg en onderhoud van heemtuinten. In dit verband wil ik graag wijzen op het bestaan van de stichting "Oase" die al jaren een gelijknamig kwartaalblad uitgeeft, voor mij het interessantste tijdschrift op dit gebied. In dit blad passeren talrijke projecten, initiatieven en experimenten de revue, zowel in binnen- als buitenland. Men laat doorgewinterde professionals aan het woord, evenals enthousiaste beginnelingen. Tamelijk veel artikelen handelen over pedagogische aspecten, kinderen spelenderwijze en met interesse en respect met "de natuur" te leren omgaan. Tenslotte krijgt de jeugd de toekomst van deze wereld in handen en wanneer onze nazaten voornamelijk geleerd wordt achter de computer te zitten en centen te tellen zal het zowel met de kwaliteit als kwantiteit van de natuur mondiaal steeds sneller achteruitgaan... En dat willen we toch niet? "Oase", een aanrader dus en voor de bezielde redacteuren Willy Leufgen en Marianne van Lier meer dan lof! (www.stichtinggoase.nl; e-mail: info@stichtinggoase.nl).

Standbeeld

Zo gauw we ons in iets verdiept hebben, in welk onderwerp dan ook, gaat dat voor ons leven. Het kan dan ook een onderdeel gaan uitmaken van ons inzicht en daardoor onze handwijze beïnvloeden. Ooit hoorde ik iemand zeggen: 'Opvoeden begint reeds bij de conceptie'. Dit lijkt een omstreden uitspraak, maar ik ben het er wel mee eens dat wanneer je wil dat kinderen zich voor iets interesseren, je hier niet vroeg genoeg mee kunt beginnen. Telkens weer merk ik dat verreweg de meeste natuurliefhebbers en -kenners sinds hun prille jeugd geboeid zijn geraakt, waarbij liefde en aandacht een grote rol speelden. Laatst zei onze eigen Jan Peter Balkenende het zelf nog: 'Alles wat van waarde is, is kwetsbaar'. Hij vergat erbij te vermelden dat dit in de eerste plaats geldt voor de kwaliteit van de weinige natuur die we in ons land nog hebben. De intrinsieke waarde van de natuur is niet in geld om te zetten. O ja, je kunt naast elk

natuurgebied bijvoorbeeld fietsverhuuren en horecabedrijven neerzetten, dat is leuk voor de middenstand. En... een groot aantal natuurgebieden vergt onderhoud, dat is dan weer mooi voor werkgelegenheid, zoals betaald onderzoek door biologen, hydrologen, bosbouwers en de uitvoerders van dit werk. Maar dan ben je er nog steeds niet, want heel veel werk wordt verzet door gepassioneerde vrijwilligers. Zonder hun niet aflatende en tomeloze inzet zouden vooral de kleinere natuurelementen sterk aan natuurwaarden ingeboet hebben of zelfs niet meer als zodanig bestaan. Voor al deze mensen, zowel beroeps als amateurs, die vaak al hun "vrije" tijd spenderen aan natuureducatie, inventarisaties, wilgenknotten, heggenvlechten, heidevelden boomvrij maken, nestkastjes ophangen en nog veel meer, zou een standbeeld opgericht moeten worden. Door hun elan zijn tal van dier- en plantensoorten voor Nederland behouden gebleven! Zeker op regionaal niveau.

De gewone sprietspin (*Tibellus oblongus*) heeft een forse prooi te pakken, een rups van de bruine snuitvlinder (*Hypena proboscidalis*).

En dan nu een en ander over onze tuin in 2007. In de vorige nieuwsbrief maakte ik gewag van de diverse ontwikkelingen en gebeurtenissen op deze locatie.

Vlinders

Wat de dagvlinders betreft, was de grootste verrassing een koninginnenpage op 14 april. Nog niet eerder zag ik een vertegenwoordiger van de voorjaarsgeneratie in onze tuin. De afgelopen jaren zag ik er wel eens één eind juli of begin augustus. Dit was een mooi gaaf en vers exemplaar, dus vermoed ik dat hij of zij niet zo ver hiervandaan uit de pop is gekomen. Vorig jaar kreeg ik van nabije burens enige rupsen die ze in hun tuinen voornamelijk op venkel, maar ook op

wortelloof hadden gevonden. Op 9 juli nam ik nog een exemplaar waar. Hopelijk blijft deze prachtige vlinder (en dito rups) voor langere tijd deel uitmaken van onze “buurt” fauna. Het bont zandoogje blijkt zich voorgoed in onze tuin te hebben gevestigd. Al in april werden zowel enkele verse mannetjes als vrouwtjes waargenomen en half oktober zag ik nog de laatste afgevlogen exemplaren van de tweede generatie. De sleedoornpage hebben we al twee jaar niet meer gezien, ofschoon de (gunstige)

omstandigheden voor de ontwikkeling van deze soort mijns inziens niet wezenlijk veranderd zijn... helaas! Ook het landkaartje ontbreekt hier al een paar jaar. In juni vlogen er redelijk veel distelvlinders, een trekvlinder uit Zuid-Europa. Dat is meestal een goed teken, maar van de te verwachten hierop volgende zomergeneratie viel weinig te bespeuren, hoogstens een stuk of zes in juli of augustus. Het oranjetipje vloog in redelijke aantallen, evenals het boomblauwtje, de atalanta en de gehakkelde

De vuurjuffer is een van de vroegste en algemeenste libel in onze tuin.

aurelia. Daggauwoog en kleine vos waren matig aanwezig, zo ook het citroentje. Verder werden er begin augustus een bruin zandoogje, icarusblauwtje en kleine vuurvlinder waargenomen. De “drie” koolwitjes waren rijk vertegenwoordigd, opvallend was het flinke aantal grote koolwitjes van de tweede generatie in juli tot begin oktober.

Andere insecten

Met de “pyjama-” of harlekijnwants (*Graphosoma lineatum*) gaat het erg goed, het is nu een heuse kolonie geworden. In het voorjaar zijn deze wantsen te vinden op dollie kervel en later in het seizoen gaat de hele club over op bergseseli (*Seseli montanum*), een overblijvende schermbloemige uit Midden- en Zuid-Europa die zich aan het uitbreiden is in de tuin en in oudere flora's vermeld wordt als zeer zeldzaam

bij Maastricht. Bij de burens zag ik deze wants eerst op fluitenkruid en later in het jaar op venkel. De soort blijkt zich dus goed gevestigd te hebben, doch je weet maar nooit. Als we weer eens een “Elfstedentochtwinter” krijgen, hoe zal het dan al die dieren en planten vergaan, die door de opwarming van het klimaat naar het noorden zijn opgerukt? Ik denk ook aan de Camellia's, rozemarijnen, kuiflavendels en andere (sub)mediterrane planten die bijna iedereen nu in z'n tuin heeft aangeplant.

De libellen waren dit jaar ook prominent aanwezig, de bruine winterjuffer (*Sympetma fusca*) meldde zich het eerst half maart, gevolgd door de rode vuurjuffer (*Pyrrhosoma nymphula*) in de derde week van april en op 19 mei liet de eerste glassnijder (*Brachytron pratense*) zich zien. Verder waren alle “gewone” soorten in redelijke aantallen aanwezig,

met uitzondering van de zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*) die dit jaar totaal niet gescoord werd. De laatste libellen die ik zag waren twee houtpantserjuffers op 20 oktober en nog een blauwe glazenwasser op 2 november. Nu we het toch over libellen hebben, alle soorten ontwikkelen zich in de vijver behalve de weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*), die is als larve in de beek te vinden.

Ons medebestuurslid Willem, tevens bekend en vermaard onderwaterfotograaf, heeft op een mooie dag zijn duikspullen meegebracht om de vijver onder de waterspiegel op de gevoelige plaat vast te leggen. Bovendien blijkt hij niet alleen onder, maar ook boven water te kunnen fotograferen... Dat wisten we nog niet! En we laten u hier de resultaten zien.

'Bloeiwijze', sporangiofoor van de bonte paardenstaart (*Equisetum variegatum*). Een zeer zeldzame en bedreigde soort in Nederland.

Knikkend nagelkruid (*Geum rivale*) wordt slechts op enkele plaatsen gevonden in ons land.

Planten

Sommige planten komen vanzelf, zo hoef je harig knopkruid, Canadese fijnstraal en straatgras echt niet aan te planten of uit te zaaien, evenmin als witte klaver, paardenbloem of brede weegbree. Als de groeiplaatsen geschikt zijn, zul je ze vroeg of laat zeker vinden. Ook dit jaar hadden we er weer een nieuwe soort bij: boerenwormkruid, overigens een algemene plant in Nederland, hele spoordijken staan er bijvoorbeeld vol mee. Andere planten die zich in de loop van de jaren hebben gevestigd, zijn onder andere groot moerasscherm, moerasandoorn, bosandoorn, hopklaver, ringelwikke, grote wederik, kleine lisdodde, klein springzaad, ijle zegge, ruige zegge, maarts viooltje, stinkende gouwe, harig wilgeroosje en zandmuur. Verrassend is ook het grote aantal planten, dat eenmaal gezaaid of aangeplant, zich heeft uitgebreid en dat soms op plaatsen waar je ze niet zo gauw verwacht. Ik doe hier maar een greep: klein glaskruid, stengelomvattend havikskruid, boshavikskruid, ijzerhard, tripmadam, rechte ganzerik, ronde ooievaarsbek, herts-munt, zachte naaldvaren, steenbreekvaren en boszegge. In onze vorige nieuwsbrief maakte ik gewag van de spectaculaire uitbreidingen van tongvaren en trilgraszegge; beide soorten zijn nog steeds met hun opmars bezig. Volgend jaar wil ik een volledige inventarisatielijst van het plantenbestand in onze tuin maken.

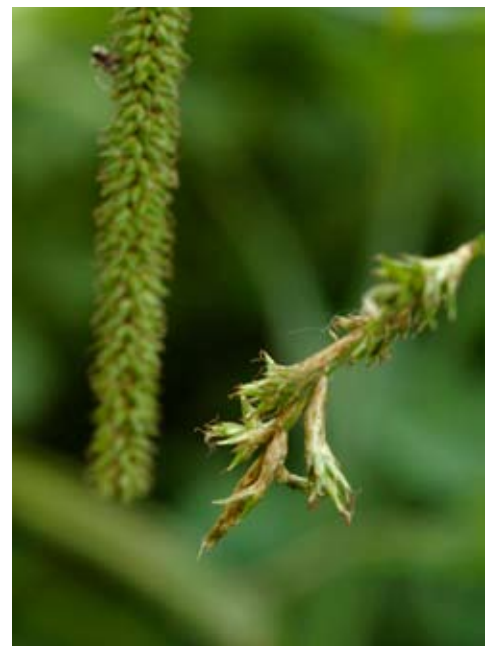
Werkzaamheden

Eind vorig jaar kochten Willem en Isabella namens de stichting een prachtige elektrische takkenversnipperaar voor een billijke prijs. Wij (de stichting dus) zijn er erg blij mee. Er gaan takken door tot 4 cm doorsnee en het is ongelooflijk hoe weinig er dan van een enorme berg snoeisel overblijft! De snippers zijn door Michael en Sandra, bewoners van het voormalige zwembad Beekhuizen, opgehaald om er de broedhopen voor de daar volop aanwezige ringslangen mee aan te vullen. Ook weer een project waardoor de natuur een nieuwe kans krijgt en dat we van harte mede ondersteunen. Kijk voor meer info op www.zwembadbeekhuizen.nl.

In mei signaleerden diverse burens een ringslang in hun tuinen, van ongeveer 1 meter lang, een volwassen vrouwtje dus. De meesten vonden het maar eng en een van hen zei zelfs: 'Als ik hem voor de schop krijg, spit ik hem doormidden, want ik hou nou eenmaal niet van ongedierte!' Een paar dagen later was ik zo gelukkig haar te kunnen vangen, zij lag lekker te zonnen in onze tuin aan de vijverrand en had mij kennelijk niet in de gaten, want ik kon haar pakken voor ze in beweging kwam. We hebben haar dezelfde dag nog naar Beekhuizen gebracht bij haar soortgenoten, nadat we haar aan de desbetreffende burens lieten zien, "veilig" in een terrariumpje...

Blauwe sla (*Lactuca perennis*), lavendelbladige salie (*Salvia lavandulaefolia*) en wimperparelgras (*Melica ciliata*) op een kalkheuvel: met het poortje op de achtergrond.

Een heel bijzondere foto: een vrouwelijke bloeiar van de hangende zegge (*Carex pendula*) en de bloeiwijze van de trilgraszegge (*Carex brizoides*).

Dikkopjes van de gewone pad (*Bufo bufo*) grazen in kolonnes de algen van de waterplanten af.

Vijver

Het water in de grote vijver wordt aangevoerd uit de Rozendaalse beek (die voor een deel onze tuin begrenst) door middel van een hevel. In de loop der jaren zijn allerhande soorten jonge vis hierdoor de vijver “ingezogen”. Maar sommige kleine visjes kunnen heel groot worden, zo heb ik afgelopen zomer een baars van bijna 50 cm kunnen vangen en zo’n knaap eet nog al wat! Hierdoor is waarschijnlijk de hele populatie driedoornige stekelbaarsjes volledig verdwenen, waar we overigens ook weer niet zo rouwig om zijn, want die eten tenslotte salamandereitjes en -larfjes... en salamanders daar zijn wij juist dol op! Bovendien

is het aantal bittervoortjes, onze trots, aardig gedecimeerd. Ook zwemt er nu een school blankvoorns rond van inmiddels zo’n 20 cm en enkele nog grotere brasems die we eruit willen hebben. We gaan dus het waterpeil van de vijver tijdelijk flink laten zakken om deze vissen weg te kunnen vangen. Dit moet voor het voorjaar gebeuren, want dan gaan de amfibieën weer actief worden. Willem heeft een soort antifuiik ontworpen en vervaardigd van roestvrijstalen pinnen aan het mondstuk van de hevel, waardoor hij veel minder snel verstopt raakt en er bovendien nauwelijks vis doorheen kan. Als we Willem toch niet hadden!

Vrijwilligers

Dank aan vrijwilligers: Alfons metselde de voor mij te zware sluitstenen met reliëf van de rivierkreeft in de poort en Theo heeft mij vorig jaar enorm geholpen met het leggen van een “mozaïekvloer” onder de poort. Nu willen de katten van de burens hier ook niet meer poepen! Dus Theo bedankt en ook voor het helpen met zagen, snoeien en versnipperen en dat laatste geldt ook voor onze trouwe helpers Paul-Robert en Jack! Als in de winter alle blaadjes van de bomen zijn gevallen, gaan we hier weer flink mee aan de slag.

Stichting De Tuin van Sjef

Eind 1999 is de Stichting de Tuin van Sjef opgericht met het doel de activiteiten in en rond deze tuin een steviger basis te geven. Zo is de Stichting de Tuin van Sjef een hulpmiddel voor het werven van fondsen. Het geld dat de stichting binnenhaalt is bestemd voor onder andere:

- aanschaffen en beheren van materialen voor de aanleg en het onderhoud van de tuin;
- aanschaffen van vakliteratuur;
- brengen van werkbezoeken aan andere tuinen;
- uitgeven van een nieuwsbrief en ander documentatiemateriaal;
- organiseren van lezingen, exposities en andere bijeenkomsten;
- opbouwen en beheren van een dia-archief;
- aanschaffen van audiovisuele en kantoorapparatuur.

Het bestuur van de Stichting de Tuin van Sjef bestaat uit Sjaak van 't Hof (voorzitter), Truus Schennink (secretaris/ penningmeester), Willem Kolvoort en Sjef van der Molen.

Bezoek welkom, bijdragen ook...

De Tuin van Sjef kunt u bezoeken (in de periode 1 april – 31 oktober) na een telefonische afspraak met Sjef van der Molen, Boulevard 33a, 6881 HP Velp, tel.: 026 363 61 13. Ook kunt u het werk in de Tuin van Sjef steunen door een gift over te maken op Postbankrekening 9484665 ten name van Stichting de Tuin van Sjef, te Velp.

Tongvaren (Asplenium scolopendrium)

Colofon

Foto's: Willem Kolvoort,
behalve foto "schedels":
Truus Schennink
Vormgeving: Klaartje van Eijk
Tekst: Sjef van der Molen
Redactie: Sjaak van 't Hof